

УДК: 26:28(569.4)
327(569.4:53)"19/20"

Политикологија

COBISS.SR-ID: 69532937

бр. 1/2022, год I, vol. 1.

Прегледни рад

стр. 70-83.

Рад примљен 20.04. 2022.

Рад прихваћен 21. 05. 2022.

ЈУДАИЗАМ И ОДНОС ИЗРАЕЛА СА АРАПСКИМ ЗЕМЉАМА

Маријана Грбић¹, дипломирани политиколог

Универзитет „Унион-Никола Тесла“

Факултет за међународну политику и безбедност

Београд

Резиме

Основна садржина овог рада своди се на детаљно анализирање јудаизма као религије и националне одреднице јеврејског народа, као и истраживање државе Израел у контексту настанка и односа са арапским државама. Поступним сагледавањем историје јудаизма, од најранијих библијских почетака приказана је суштина, а тиме и специфичности јеврејског народа, одосно, национализам који је целим путем прожет религијским аспектом. Освртањем на факторе који су утицали на настанак државе Израел, такође је указано на религијске факторе који су били неизоставни чинилац у том процесу, као и касније, у сукобима који су се десили, или се и даље дешавају између Израела и арапских земаља.

Кључне речи: религија, јудаизам, Израел, међународни односи, држава

Увод: настанак и основне одреднице јудаизма

¹ Мејл: grbic.maja@gmail.com

Назив јудаизам изведен је од: лат. Иудаисмус, оригинално од хебрејског *Yahaduh* = „Јудеја“. Ово је, у хебрејском језику, такође и препознатљива карактеристика јудејског народа. „Назив Јеврејин- потиче од хебрејске речи Иври (обала, пречанин, дошљак), касније пренете у грчки језик у облику Ебраиои након чега, доласком Јевреја преко Солуна реч добија свој словенски облик Јевреји (Меворах, Стојановић, Михаиловић, 2017)“. Јудаизам проповеда веру у једног Бога, створитеља и учитеља свих људи. Његово име је Јахве, али због понизности Јеврејима није дозвољено да изговарају његово име. Јеврејска религиозност испољава се кроз послушност према Божији законима који су садржани у Хебрејској Библији, односно Старом завету. Стари завет је подељен на 4 дела и састоји се од: законских књига (Мојсисјево петокњижје, односно Тора), историјске, поучне и пророчке књиге. Поред Старог завета, посебно се поштује Талмуд, велика јеврејска збирка после-библијских учења, односно тумачења Старог завета, обредних правила, правних прописа, прича и изрека. Састављен је од Мишне (текста учења) и Гемаре (објашњења текста учења).

Јудаизам није само религија једног народа, већ и национална одредница. Припадност јеврејском народу подразумева и припадност јудаизму. А као што овде постоји не раскидива веза, тако постоји и веза са Обећаном земљом. Према Библији, Обећана односно Света земља простирала се од Египатске воде до реке Еуфрат и описана је као земља меда и млека, иако у стварности, Палестинска земља у то време била је неплодна, са ретким падавинама и не погодном климом. Између 23. и 20. века пре наше ере, ову област насељавала су племена Хананаца, који су значајни пре свега јер њихов језик представља пражезик библијског, хебрејског језика. Живот Хананаца, реметили су упади полуномадских племена, који су једним именом називани Аморејци (западњаци). Сматра се да Јевреји управо воде порекло од Аморејаца.

Од патријарха до Мојсија

„И рече господ Авраму: Иди из земље своје и из завичаја свога у земљу коју ћу ти ја показати. И учинићу од тебе велики народ, и благословићу те, и име твоје прославићу, и ти ћеш бити благослов (Библија, 2008)“. Према Библији, први патријарси били су Аврам, његов син Исак и унук Јаков, од којих се прати настанак јеврејског народа.

„Након што је Јаковљев син Јосиф доспео до високог положаја на фараоновом двору, Јаков и 11 његових осталих синова (праотаца дванаест израиљских племена) настанили су се на плодном земљишту Госема, уживајући Јосифову заштиту. Али, на самрти, Јаковљева последња и изразита жеља била је да не буде сахрањен у Египту, већ у земљи својих праотаца. Погребна поворка која је пратила Јаковљево тело као да је била проба за оно што ће се догодити много година касније (Голдберг, Рејнер 2003, 13)“. Јосифова племена су мислила да су се коначно стално населила у земљи Госен, али то није дуго потрајало. Када је на власт дошао нови фараон, прогласио је за врховног и јединог Бога, Бога сунца и на тај начин створио политеистичку религију на простору Египта. Услед такве одлуке, настали су немири који су разорили државу, а Јевреји су постали робови који су помагали у поновној обнови царства, све до Изласка из Египта., који је предводио Мојсије.

О Мојсију се зна само оно што се налази у Библији, премачему је он био усвјени син египатске принцезе који је одрастао на двору и никада није заборавио своје право порекло и свој народ. Свом народу био је учитељ и смеродавац. Мојсије је предводио избављење јеврејског народа из вековног ропства и излазак из Египта. Први значајан догађај за јудаизам као религију везује се за излазак из Египта, када је Јахве омогућио Мојсију да подели море на два дела и тако безбедно изведе јеврејски народ из Египта. Даље путовање Јевреје доводи у Синајску пустињу где се одиграва кључни догађај за јудаизам и целокупан јеврејски народ. Синајска објава је моменат у ком је Бог предао Мојсију камене плоче са исписане заповести и законе које су сви требали да науче, чему је сведочио цео јеврејски народ. „Оно што за Хришћане представља Хрисово васкрсење, то је за јевреје Синајска објава. Не постоји Јевреј који је активан верник, а да пориче тај значајан догађај на Синају. (Голдберг, Рејнер, 2003, 20)“

Обећана земља

Освајање “Обећање земље“, односно Палестине, било је крваво и тешко, али победом Јевреја над локалним племенима, створена је мултикултурална држава у којој су се различити народи окупили око вере у Јахвеа. Међутим, није било лако задржати освојене територије због сукоба са племеном Филистејаца. Према речима господина рабина Исака Асиела, Филистејци су били поданици фараона Рамзеса III (око 1175.-1144.г.п.Хр.) који

су се населили на обалском подручију, како би спречили нападе поморским путем на египатску државу. Палестина је добила име по овом народу. Ратови између Јевреја и Филистејаца водили су се из више разлога, али основни су били разлика у религији, као и то што су Филистејци имали монопол над производњом гвожђа, а самим тим и војну превласт. Најбољи и најверодостојнији опис овог вековног сукоба може се пронаћи у првој и другој књизи Самуиловој, Прве књиге о царевима, поглавља од 1-11.

Успони и падови Јудаизма и Јевреја

После смрти првој Јеврејског цара Саула, Филистејци, који су у то време контролисали земљу Израиља поставили су Давида за цара јудејске територије, али и области око ње. Велики цар Давид, остао је упамћен, јер не само да је проширио царство, протерао Филистејце из јудејске земље, већ је освојио и Јерусалим (око 1000. год. пре Христа). Преневши Ковчег завета у Јерусалим, он је тај град учинио верском престоницом царства, али га је такође прогласио и за своју политичку престоницу.

Давида наслеђује његов син, Соломон. Цар Соломон, остао је упамћен по својој мудрости. Успео је да сачува целокупно царство свога оца, али искључиво политичким умећем и чврстим савезима. Његово доба остало је запамћено и по великом напретку царства, положаја Јевреја, као и бројним грађевинама које су осликавале моћ царства. За јудаизам као религију, тада настаје и једна од најзначајнијих светиња- Храм., „Храм је саградио један архитекта из Тире. Изградња храма трајала је седам година- било је то земаљско боравиште невидљивог Јахвеа, одакле је он владао својим народом. Као највећа светиња, у дну храма налазио се ковчег, симбол савеза Јахвеа и Јевреја. (Голберг, Рејнер, 2003, 28)“

Око 920. г. п. н. е. долази до поделе великог царства на северни Израил и јужну Јудеју, што је ослабило обе новонастале царевине, па у 8. в. п. н. е. долази до покорвања Израиља од стране Асираца, а око стотину педесет година касније и Јудеје од стране Вавилона. Услед опсаде Јудеје од стране Вавилона долази до великог разарања земље, пустошење и уништавање биле су велике жртве, али највећа жртва за јеврејски народ било је рушење Јахвеовог Храма у Јерусалиму, јула 586. г. п. н. е.

После оваквог страдања једне државе, једног народа и њихове религије, многи се нису опоравили и пали су у заборав, али у примеру Јудеје и њених грађана то није био

случај.“Уместо тога, на рушевинама старе, створена је нова заједница, а тешкоће су допринеле настанку обновљене вере, прочишћене и узвишене. Изгнанство је био амбијент у коме је јудаизам настајао и добијао облик који ће задржати у будућим вековима. (Голберг, Рејнер, 2003,63)“

Вавилонско царство пролазило је кроз тежак период, како по питању унутрашњих немира тако и по питању спољних фактора угрожавања. Као резултат такве ситуације дошло је до слома царства. Персијски цар Кир, велики војсковођа тог времена, после краћег притиска, освојио је Вавилон 538. године пре Христа, а једна од првих његових одлука била је да се Јудејима омогући повратак у Јерусалим али и да им се одобри обнова храма. Око 515. године пре Христа Храм бива званично обновљени још једном преставља Јахвеов дом и светионик јудаизма за читав јеврејски народ. Његову светлост видели су и они који су били избегли у Египат и друге државе и убрзо су почели да се враћају у Јерусалим. То су били почетци обнове Јерусалима, али, пре свега, јудаизма.

Средином 4. Века пре Христа, Александар Македонски нанео је велике поразе Персијском царству, чиме га је у потпуности покорио, што је Јеврејски народ спровело од једног вазалног положаја до другог. Таква, новонастала, ситуација водила је до нових културних укрштања и акултурације. Велики број Јевреја, који су већ живели изван Јудеје, населио се у Александрију, па временом у потпуности прихватио грчки језик као матерњи, чиме је хебрејски изгубљен међу њима. С обзиром да се Грчки говорио у синагогама, било је потребно написати превод Торе, што доводи до настанка чувеног превода Седамдесеторице. Према легенди, сваки понаособ од 70 мудраца писао је сопствени превод а затим свој превод слагао са осталих 69, како не би дошло до погрешног превода или изокретања светих речи Торе.

После смрти Александра Македонског, његове територије деле различити освајачи, а јевреји бивају поново бачени у лош положај. Прво је, у освајању, храм био оштећен, а затим посвећен богу Зевсу, а јудаизам, као религија била је забрањена. Јевреји су одувек били народ који штити своје светиње и своју религију, па чим им се указала прилика ослободили су се тираније и 164. године пре Христа Храм бива „очишћен“ од свих симбола грчке религије и поново посвећен.

Наредни период, такође, је био уздрман борбама за власт и новом окупацијом, овог пута од стране Римске империје. Рим је за управника Јудеје поставио цара Ирода. Ирод није био вољен у свом народу, познат по насиљу и терору који је спроводио, по параноји због

које је погубио своју супругу, синове и целокупну ужу родбину, али такође познат и по великом броју позитивних ствари. Раскош царства показивао је кроз грандиозне грађевине, али она најграндиознија био је обновењ и дограђен Храм са својим двориштем. Иродов храм, у литератури је званично познат као Други храм.

У одмазди Римљана због једног срамотног пораза од стране Јевреја, 70. године пре Христа Други храм је нестао у пожару, а као подсетник и нада Јеврејском народу остао је његов западни зид, данас познат као Зид плача, и нада да ће на том месту једног дана нићи Трећи храм.

Јудаизам данас

Данас у свету има око 14 милиона припадника јудаизма и распрострањени су широм света. У Израелу живи око 7 милиона, док бар још толико, ако не и више живи у САД-у, Русији, Француској, и другим земљама света. “Према последњем попису становништва из 2011. Године у Србији живи 578 припадника јудаизма (Завод за статистику, 2011)”, међутим, према речима господина рабина Исака Асеил-а, а према статистици Јеврејских општина, овај број је око три хиљаде. Без обзира на то колико се разликују њихови обичаји, начин живота или познавање хебрејског језика, Јевреји су један народ, подељен само километрима, а уједињен својом историјом, претцима, патријарсима Аврамом, Исаком и Јаковом, уједињени јудаизмом.

Јевреји и настанак државе Израел

Од VII века нове ере већина Јевреја живела је у расејању, без своје матичне државе, која је била под влашћу Мухамедових следбеника. Одређени број остао је у својим домовима упркос новонасталој ситуацији. У расејању, јеврејски народ, успео је да сачува своју традицију, културу, језик и обичаје, али пре свега свест о обнови своје матичне државе и изградњи Трећег храма. У 19. веку стварају се услови за реализацију тог плана.

У 19. веку, међу расутим Јеврејима појављује се идеја **еманципације**. Еманципација је подразумевала да би Јевреји требали да припадају нацијама у којима живе, а да се разликују само по верској основи. Расправа, на ову тему, водила се између радикалних твораца

идеје, реформиста и конзервативаца, који су били против. Реформисти су, такође, заговарали деградацију хебрејског језика у необавезне као и промену великог броја обичаја којису вековима поштовани и практиковани. Временом, пронађено је средишње решење у коме је закључено да: “Стриктно придржавање традиције не би угрозило јеврејско настојање за остварењем еманципације, јер Јевреји нису били уједињени на националној већ на духовној основи, обавезом поштовања божанских закона те су могли да постану немачки грађани у Немачкој, француски у Француској... (Голберг, Рејнер, 2003,166) “

Еманципација, јеврејима је донела побољшање услова живота, укидање различитих облика ограничавања којима су били везани, могућност постављања Јевреја на позиције власти и разне друге слободе и могућности. Али тада долази и до појаве одбојности према Јеврејима, због њихове способности и брзог уклапања у друштво, а одбојност брзо прераста у антисемитизм. Према речима господина рабина Исака Асиела, антисемитизам је термин који је први употребио новинар Вилхелм Мар, покрштени син оца Јевреја. Термин помиње у тексту Победа јудаизма над немачким духом. Касније термин антисемитизам бива све чешће коришћен у антијеврејској пропаганди. Политички антисемитизам врхунац тог доба достиже када 16 мандата у немачком Рајхстагу освајају антисеминистичке странке. Антисемитизам није напредовао само у западној Еврпи, већ се и убрзано ширио на исток, све до Русије. Неправде су спровођене над великим бројем Јевреја, али највећа неправда и трагедија снаћи ће овај народ 40-ак година касније, о чему ће бити речи у даљем раду.

Ционизам

Термин ционизам води порекло од имена брда Цион (Сион) који се налази у источном делу Јерусалима и симболизује државу Израел. Према Библији, планина Сион помиње се као место на коме је Мојсије од Бога добио Божије заповести и законе.

Ционизам је политички, национални, јеврејски покрет који је имао за циљ поратак јеврејског наорда у Ерес Izrael (Земљу Израел). Овај покрет добија на значају услед повећанхог антисемитизма, који је све више угрожавао опстанак Јевреја.

Оснивач модерног облика ционизма био је Теодор Херцл који је у почетку имао идеју да било која територија коју би успели да добију могла би да постане домовина за Јевреје, али таква идеја убрзо је била преиначена и једина територија коју су желели била је Света земља, библијски поклон Бога јеврејима и земља оба храма.

Ционистички покрет је уз добру организованост и лобистички посао успео да издејствује документ који је представљао одскочну даску за настанак државе Израел, Балфордovu декларацију. Ова декларација била је писмо упућено лорду Родшилду, председнику Ционистичког савеза Велике Британије и Ирске, од стране британског министра спољних послова лорда Балфора. У писму стоји да: „Влада Његовог величанства гледа са благонаклоношћу на стварање националног огњишта у Палестини за јеврејски народ и уложиће највеће напоре како би олакшали постизање тог циља...”²

По добијању овакве подршке, ционистички покрет радио је на пресељењу јеврејског народа у Палестину, што организованим миграцијама, што индивидуално, како би се створио темељ за формирање државе Израел.

Израел

Држава Израел налази се на средњем истоку, омеђена Либаном на северу, Сиријом на североистоку, Јорданом на истоку и Египтом на југозападу. Граница Израела на западу још увек није дефинисана због нерешеног сукоба у појасу Газе. „На дан независности 2017.године укупна популација Израела износила је рекордних 8.680.000 становника“ (Маринковић, 2018).³

Израел је, према политичком уређењу, парламентарна република. Највиши законодавни орган је Кнесет са 120 чланова, а највишу власт у држави има председник владе. Главни град је Јерусалим, али та одлука није међународно призната, о чему ће бити речи у даљем раду. Као административно седиште користи се Тел Авив.

² Превод текста Балфордове декларације, доступне у формату фотографије на линку: https://sr.wikipedia.org/wiki/Датотека:Balfour_declaration_unmarked.jpg

³ Податци доступни на порталу Демостат, у чланку о Популациона статистика Израела; Доступно на линку: <https://demostat.rs/sr/vesti/ekskluziva/populaciona-statistika-izraela/380>

Настанак државе Израел отпочео је Балфордовом декларациом, али је страдање Јевреја у Другом светском рату била прекретница у настанку Израела. Антисемитизам је достигао највише границе за време Другог светског рата и прерастао у Холокауст. Холокауст у ужем смислу представљао је систематски геноцид над Јеврејима од стране нацистичке Немачке на челу са Адолфом Хитлером. Убиства нису спровођена само на територији Немачке, већ и на окупираним територијама широм Европе као и у државама савезницама Немачке. Период концетрационих логора, гасних комора, монструозних убистава и незапамћених зверстава, најмрачнији је период у целокупној људској историји. У овом периоду не зна се тачан број страдалих, а помиње се цифра од шест милиона Јевреја.

Одлучност преосталих јевреје да се Холокауст више никада не понови да коначн обезбеде безбедно окружење за своје сународнике, као и воља победника- савезника довели су 14. Маја 1948.године до званичног оснивања независне државе Израел, а годину дана касније Израел је постао 39. држава чланица Уједињених нација.

Однос Израела са арапским земљама

Верске разлике као и преклапање политичких и геополитичких интереса чине однос Израела са арапским државама врло компликованим и неповољним. Ову односи су постали лоши од дана формирања државе Израел и почели су да се граде на ратном сукобу.

После распада Турског царства управа над областима данашњег Израела и међународно не признате Палестине припала је Великој Британији. Овај мандат траја је од 1917. До 1948. године. Управа Велике Британије престала је примењивањем плана Уједињених нација из 1947.године према коме би се Палестина поделила на две територије, јеврејску и арапску (око половине територије свакој држави), док је Јерусалим постао међународни град како би се избегли сукоби. Сукоби су уследили, јер су Јевреји били спремни на такав договор, док се арапске државе нису сложиле са тим.

Одмах по проглашењу државе Израел дошло је до сукоба између Израела са једне стране и Египта, Јордана, Сирије, Либана, Саудијске Арабије и не очекиваног Ирака, са друге. Исход је био изненађујући. Надмоћнији и надбројнији противници били су поражени од

Израела, а Израел није само задржао територије додељене повељом 181 Уједињених нација већ је и успео да прошири ту територију. Сукоб је окончан фебруара 1949. На Родосу, потписивањем примирја између Израела и Египта. Израел је тада почео са учвршћивањем државе и парламентарне демократије.

Догађај који је највише дефинисао односе Израела са арапским земљама је Шестодневни рат, који се одиграо 1967. године. Он је био резултат латентног сукоба који је трајао још од оснивања државе Израел, односно, од краја рата из 1948. године. Јако наоружање Египта, Јордана и Сирије будило је страх у Израелу и били су спремни на велики губитке, „у самом Израелу ископано је 10 000 гробова и припремљено 14 000 болничких места. У тајности пред јавношћу, јавни су паркови предвиђени за масовне гробнице, а хотели су припремљени за прихватање рањених (Хавел, 2013, 446)“. Превентивним нападима Израел је успео да шансе преокрене у своју корист и да од Јордана заузме Јудеју, источни Јерусалим и Самарију, а затим и Голанску висораван од Сирије, а токође и Синај и Газу који су били под египатском управом. За Израел, најзначајније је, свакако, заузимање источног Јерусалима и коначан долазак до најсветијег места, остатака Другог храма, односно Зида плача.

1973. године Израел је још једном претрпео напад од стране Египта и Сирије у Јом Кипурском рату. Сирији и Египту циљ је био потпуно уништење Израела, до чега није дошло. До данашњег дана долазило је до различитих, мањих сукоба, терористичких аката и напада између Израела и арапских држава. То време се не може назвати ратом, али ни миром.

Однос Израела и Палестине

Међународно, делимично призната држава Палестина полаже право на: Појас Газе, који се налази између Средоземног мора на западу, Египта на југу и Израела на северу и истоку; и Западну обалу, која се граничи са Јорданом на истоку и Израелом на северу, југу и западу. Дакле, ова два ентитета не деле копнену границу. За главни град проглашен је Јерусалим, али се као административни центар користи Рамала. Палестина је 15. Новембра 1988. године усвојила Декларацију о независности.

Сукоб је почео још пре формирања Палестине као државе, још од 1940-их, али основни разлог сукоба налази се у томе што Палестина захтева пуну независност од Израела, као и да израелске снаге напусте територије на које право полаже Палестина. Са друге стране, Израел има друге афинитете. Прем речима господина рабина Исака Асиела, јевреји не признају Палестинце за нацију, јер сматрају да су они вештачки створени када и Израел, како би чинили против тежу јеврејском народу. Док, такође, сматрају и да историјско и свето право на Западну обалу и појас Газе полажу Јевреји. Такође, обе државе за свој главни град сматрају Јерусалим, који је свето место за све три највеће религије света. Ту је и проблем повезан са великим бројем жртава са обе стране, а нити једни нити други своје жртве опраштају. Сукоби нису престали, нити се крај назире. Најоштрији сукоби воде се у појасу Газе, који је „од 2006. године под административном управо Хамаса (ББС,2021)“⁴, Палестинске, односно, исламске терористичке организације.

Голанска висораван и однос Израела и Сирије

Голанска висораван је простор између Израела, Либана, Јордана и Сирије. Овај простор је предмет сукоба, с обзиром да је Израел окупирао овај простор у Шестодневном рату 1967. године, а 1981. године га припојио својој територији. Припајање Голанске висоравни није међународно признато, већ за међународну заједницу претставља део Сирије.

Израел је са Сиријом потписао примирје 1974. године, међутим, с обзиром да ове две државе сматрају да су и даље у званичном рату, Уједињене нације су преузеле контролу над појасом између Израела и Сирије, како би се спречио сукоп између ове две државе.

Однос Израела и Египта

⁴ Доступно на линку: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-13331522>

Већ сам навела рат у коме су ове две државе биле на супротним странама, што претставља сам почетак међусобног односа, који је касније имао различитих фаза.

1979. године потписан је мировни уговор између Израела и Египта и успостављени су дипломатски односи, који су неколико пута прекидани и поново успостављани. Званична политика обе државе била је придржавање споразума и међусобна сарадња, међутим, велики број фундаменталиста и милитантних група се не слаже са тим. Долазило је до великог броја појединачних напада, у режији различитих организација, али за сада, то није пореметило потписани споразум.

Као и када је реч о другим арапским земљама и Израелу, постоји много замерки са обе стране и историјских препрека које успоравају напредовање међусобне сарадње.

Однос Израела и Јордана

Између ове две земље потписан је мировни споразум у октобру 1994. године и успостављени су политички односи, али не и „пријатељски односи“. Према овом споразуму, Јордански краљ је заштитник исламских и хришћанских светиња у Јерусалиму, па по питању Јерусалима долази до честих размерица између две земље. Јордан је чврст заштитник Палестине, па је то један од разлога неслагања, као и већ поменути ратни сукоби.

Закључак

Средњи исток је дуго поприште многих превирања, како држава које се налазе на том подручју, тако и међународних субјеката који имају различите интересе у овој области. Израел, за арапске земље претставља препреку и државу која ту не би требало да постоји, али са појављивањем других проблем у регији, сарадња постаје важнија од сукоба. Подела у Исламу на Суните и Шите, зачетак је поделе између Ирана и других арапских држава. Страх од Иранског нуклеарног програма довео је до приближавања Израела и Саудијске Арабије, а такав пример прате и друге арапске земље, као што су Катар, Бахреин итд.

Дипломатија је оно што би могло да донесе мир у региону, односно између Израела и арапских земаља, али само када би се све државе уједињено бориле против тероризма, који лако може да ескалира изван досадашњих граница и ратишта из Сирије и сукобе из појаса Газе прелије на целокупан регион.

Литература

- Милошевић (2001), Милојевић, Основи метаологије безбедносних наука;
- Голдберг Д. Рејнер Ц. (2003). Јевреји, историја и религија: Београд: ЦЛИО
- Хавел Б. (2013), Арапско-израелски суко, Naklada LJEVAK d.o.o
- Библија(2008) ;
- Маринковић С. (2018); Популациона статистика Израела; приступљено 10.02.2022., доступно на: <https://demostat.rs/sr/vesti/ekskluziva/populaciona-statistika-izraela/380>;
- Јеротић Д., Спалевић Ж., Јеротић З. (2019). „Односи између земаља на Блиском истоку у 21.веку“, Војно дело. 4 (71): 65-96. doi: <https://doi.org/10.5937/vojdelo1904065J> ;
- ВВВВС, (2021): The Palestinian militant group that rules Gaza, датум приступања: 10.2.2013, доступан на : <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-13331522>.
- Меворах, Стојановић, Михаиловић (2017). Јевреји у Србији, од почетка до данас, датум приступања: 02. 04.2022, доступно на: <https://haver.rs/jevreji-u-srbiji/>
- Републички завод за статистику. (2011). датум приступања: 02.04.2022, доступно на: <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/3102010402?languageCode=sr-Latn>

JUDAISM AND ISRAEL'S RELATIONSHIP WITH ARAB COUNTRIES

Summary

The basic content of this paper comes down to a detailed analysis of Judaism as a religion and national determinant of the Jewish people, as well as research of the state of Israel in the context

of the origin and relations with the Arab states. A gradual understanding of the history of Judaism, from the earliest biblical beginnings, shows the essence, and thus the specifics of the Jewish people, that is, nationalism, which is imbued with a religious aspect throughout. Looking at the factors that influenced the creation of the state of Israel, it also pointed out the religious factors that were an indispensable factor in that process, as well as later, in the conflicts that occurred or continue to occur between Israel and Arab countries.

Keywords: religion, Judaism, Israel, international relations, state